

En Joan de Balà

Qui era en Joan de Balà? Doncs una persona difícil de catalogar. Intentarem descriure'l pels seus fets del temps que visqué per aquestes contrades fins que morí.

En Joan de Balà era un home d'estatura regular, vestit generalment de vellut amb la seva armilla sempre al damunt, el seu rostre sempre seriós amb un bigoti impressionant, tant que les puntes gairebé li arribaven a les orelles i que ell sempre anava recargolant-les.

En Joan de Balà aparegué a Tàrragona pels anys 14 o 15 sense saber ningú d'on venia, s'acomboïà amb un carboner que li deien en Manta, home un xic bohemí i que vivia en una barraca al sot de balà i feia carbó per l'amo de la Rovira de Sau. Allà van treballar els dos junts i més tard ho féu per en Serra de l'Esquirol sempre al sot de Balà. Com que només en sabien el nom Joan, tothom li deia Joan de Balà encara que no treballés allà.

Uns deien que venia de Castellterçol, altres deien que era de Tàrragona; es comentava que era un desertor o que havia fet alguna malifeta, cosa que no s'aclarí mai. Diem per endavant que mentre visqué aquí ningú tingué la més petita queixa d'ell, malgrat el seu ànim a engrescar xirinoles.

D'en Joan Balà podem dir que fou un bon carboner ja que no feia altra cosa; no se sentia a dir cap queixa del seu carbó ni que fes estafa, cosa prou corrent amb molts d'altres. El seu hostatge era la barraca del bosc, lloc habitual de tots els carboners, compartint l'entorn amb els animals del bosc (teixons, guilles i aus rapaç...). Però

pel seu caràcter jovial i un xic estrambòtic es féu molt sociable amb la gent del poble i els diumenges freqüentava els hostals del poble i s'ajuntava a la gresca i passatemp habituals jugant a la manilla i fent beguda com tants d'altres. Ben aviat va fer bona amistat amb gent del poble i trobà una casa on li rentaven la roba i el dia que li convenia també s'hi quedava a passar la nit.

Malgrat el seu semblant seriós era el primer en organitzar gresques i molta tabola. En aquella època al poble hi havia molts temporers (traginers, manobres, algun mosso de casa de pagès...) que s'ajuntaven amb els solters granats del poble, un dia perquè era festa grossa, l'altre dia perquè es menjaven un gat i l'altre perquè volien agafar el gat; tot sovint n'armaven alguna de grossa. En Joan de Balà aviat hi va ser pel mig i passà a ser el principal organitzador i animador d'aquestes gresques; moltes vegades la cosa prenia tal envergadura que molestava a la gent del poble, però en Joan de Balà sabia guardar les distàncies i ser prudent de manera que ningú es pogués queixar d'ell. Penso que a ell ningú el veïé borbollar, però una de les seves dèries era fer torrar als altres, on no hi recava quartos i pagava els

beures dels que podia fer cantar encara que després els hagués de portar al llit.

En aquell temps els carboners i boscarols, a l'estiu, perseguïen les segues. Els treballs al bosc, a l'estiu es deixaven perquè feia massa calor i pel perill del foc; també es feien més quartos en la campanya de segar i batre que no al bosc, aquests solien començar a l'octubre quan els arbres havien acabat de sabar.

En Joan de Balà també s'ajuntava a la colla de segadors que començaven al Vallès, després Plana de Vic, per acabar a Collsacabra. Sabia quedar bé amb els companys i amb les fadrines de les cases de pagès ja que sabia gastar bromes amb seny i molta gràcia a més era molt cantador i sempre era el primer d'entonar aquelles cançons prou airoses que cantaven els segadors per donar ànims i apartar els malhumors; també feien posar bones cares a les noies que els duïen els àpats i begudes. Per les noies els segadors els hi donaven nous aires més si n'hi havien de joves i ben plantats amb els qui feien bromes. Quan hi havia en Joan de Balà estaven contentes. Solien dir que la seva veu era la més forta i clara, cantava cançons de tota mena i quan algunes eren

força atrevides o bé li perdonaven dient «és en Joan de Balà» (considerant que era un xic bohemí) o bé ell sabia callar quan veia que s'ofenien.

De bromes en feia de tota mena. Recordo que pel segar, allà a les Baumes, jo tenia un gatonet d'un parell de mesos el va agafar i se'l va ficar de cap a dintre la boca. Sempre li agradava de fer alguna extravagància.

En Joan de Balà deia que no era creient i certament que no anava gaire sovint a missa però deuria ser força supersticiós i a més sempre portava un rosari a la butxaca i el deia i el seguia a les cases que tenien costum de fer-ho. Recordo que el meu pare deia el rosari tots els dies de l'any per feina que hi hagués o per cansat que s'estés, ell començava després de sopar i el seguia qui volia, no el feia allargar més de dotze o tretze minuts, les lletanies les deia força ràpid però en Joan de Balà encara se li va avançar amb el «ora pro nobis» malgrat el pare s'afanyava amb el «Sancta Maria, Sancta Dei Genetris».

Si bé procurava no ofendre la moralitat de la família on treballava, quan era sol ja no hi havia qui el parés i no sempre edificava les orelles dels jovenets que l'escoltaven. A l'hora d'anar a dormir solia cantar un parenostre ben poc edificat. Tot i ser un xic escamiat mai es va sentir dir que hagués molestat cap noia, cosa que no es pot dir de tots els passavolants.

En una ocasió el rector del poble comentava que caldria comprar una imatge de la mare de Déu del Carme, però no hi havia diners, en Joan de Balà de bon grat la va pagar. També cal dir que era molt generós amb les famílies necessitades. Quan hi havia algun malalt i no podien fer la feina, algun veí es cuidava de comunicar-ho al Sr. Rector, suplicant que donés permís per treballar el diumenge i poder-los ajudar com també que anunciés a la missa matinal la necessitat que hi havia, invitant ajuntar-se per anar a ajudar. En Joan de Balà no anava a missa però treia la notícia d'on fos i era el primer en acudir. Si calia vetllar un malalt també s'hi feia present i si la família era pobre i les vetlles s'allargaven ell pagava el vi i el que fos necessari pels que vetllaven. Mai era escàs per socórrer als altres.

Com hem dit tenia les seves supersticions o la fe «d'un carboner». Com molts carboners no encenia les piles en divendres perquè la cuita no sortís malament. En això molts el posaven com exemple a seguir, però com sabem aquestes coses són molt discutibles.

Si els seus amics i contemporanis visquessin encara podríem explicar moltes més coses i donar més criteris d'ell, però pocs en queden. Ara explicarem com va acabar la seva vida. Com que ell ja preveia que, sense família com estava, si queia malalt ningú el cuidaria sempre deia que desitjava una

mort sobtada de no així fou. També fent bromes moltes vegades es posava la barretina musca en senyal de dol perquè deia que quan es morria ningú en portaria per ell. Tenia una cota de carbó la bosc de Surroca i s'hostejava a la cambreria de la mateixa casa, com de costum a la nit donava el volt per vigilar les piles perquè no cremessin malament ni s'encenguessin (el carboner tant treu a la casa com de nit). Una matinada quan el masover es va llevar va sortir a la finestra i va veure que les piles flamejaven fortament i ja va pensar que hauria passat alguna cosa dolenta; va córrer a la cambreria i trobà la porta tancada però dintre va cridar-lo desesperadament però no contestà ningú. Va córrer a demanar ajuda als veïns i algú que anés a les piles perquè no es malmatés el carbó. Amb els veïns van tirar la porta a terra i el van trobar mort i fred sense cap senyal de patiment ni d'haver-se volgut moure d'on era. Déu el va escoltar i tingué la mort que esperava. Com que era temps de guerra l'enterrament fou civil i ningú es posà dol. Tenia raó quan deia que per ell ningú en portaria i per això es posava la barretina musca.

Jordi SANGLAS

